

recerca

Arbres monumentals i centenaris d'Alcover i voltants

Clara González González

Introducció

Aquesta iniciativa neix del desig de conèixer i d'aprendre cada dia una mica més del món vegetal que ens envolta. En aquest treball us proposo fer un petit recorregut per masos d'Alcover i voltants. També visitarem algun jardí, per conèixer arbres monumentals que s'hi conserven, que han sobreviscut en el temps i porten molt bé això de fer anys, ja que la gran majoria són centenaris. Veritables símbols d'identitat dels masos on estan situats, masos amb molta història, igual que els seus arbres, que gaudeixen de molt bona salut i d'una gran fortalesa, perquè l'home pugui continuar admirant la seva bellesa en el futur. Cal destacar la gran riquesa i el valor que suposa la conservació d'aquests grans exemplars. Està descrit de manera didàctica perquè pugui ser útil en futurs treballs escolars. Fins al moment d'aquesta publicació he descrit dotze exemplars, però la meua voluntat és de continuar amb la recerca per poder ampliar aquest inventari.

Finalment, vull agrair la col·laboració de la meua filla, Natàlia Girona, i de les seves amigues Marta Miret i Mireia Clares, que m'han ajudat a

mesurar alguns exemplars, a José Antonio Latorre, al meu marit Josep Maria Girona Puig, i a tots els propietaris, gràcies per la seva amabilitat.

Nota:

Tots els arbres descrits en el següent treball estan situats en diferents propietats del terme d'Alcover i l'Albiol, menys el plataner i la palmera, situats al nucli urbà d'Alcover.

Plataner (*Platanus hybrida*)

FAMÍLIA: Platanàcies

ORIGEN: Mediterrani oriental

DESCRIPCIÓ: Arbre majestuós de port robust i gran alçada que presideix la plaça del Portal (centenari). Actualment n'és l'únic exemplar, però uns anys enrere tot el passeig de l'Estació estava plantat de la mateixa espècie.

D'origen híbrid entre *platanus orientalis* i *platanus occidentalis*.

Les mides són:

Alçada: 16 m, circumferència (a 1,3 m): 3,62 m, capçada: 18,80 m.
De fulla caduca i ràpid creixement. Fulles grans i amples de 15 centímetres amb 5 lòbuls dentats, brillants a la primavera i l'estiu i oxid a la tardor. Flors femenines i masculines al mateix arbre. El fruit globós, penja de les branques a l'hivern. L'escorça és desfà en amples tires, de verd i gris clar, molt extens en parcs i jardins a tot Espanya. S'adapta a tots el terrenys i és resistent a la contaminació.

El plataner ha estat utilitzat com a arbre ornamental, sobretot al llarg de carrers i carreteres. És un arbre que produeix gran quantitat de pol·len, que causa al·lèrgies a una part de la població. Per això actualment van ésser substituïts per altres espècies que es consideren més adients.

Til·ler de fulla gran (*Tilia Platyphillos*)

FAMÍLIA: Til·làcies

ORIGEN: Quasi tot Europa fins al sud-oest d'Àsia

DESCRIPCIÓ: Aquest és un arbre jove, però tot i així ja té una bona alçada. Situat al Mas de les Destrals (Alcover) quasi engolit per les edificacions del creixement del poble.

Les mides són:

Alçada: 9 m, circumferència (a 1,3 m): 1,30 m, capçada: 10,80 m.

Arbre bastant resistent a la sequera però la calor en excés el perjudica.

Caducifoli que pot arribar a fer 35 metres d'alçada (pot viure molt anys), fulles alternes en forma de cor amb el marge dentat i asimètriques a la base, de color verd fort a l'anvers i un to més clar pel revers. Les flors són petites, blanques i groguenques, oloroses, el fruit és rodó i sec. De les flors s'obté la til·la que s'utilitza per fer infusions i que té propietats relaxants, l'extracte també s'utilitza per fer xampús o gels.

De l'escorça s'obté unes fibres que s'utilitzaven per fabricar cordes i teixits de diverses classes. Principalment s'utilitza com a arbre decoratiu perquè proporciona una bona ombra. La fusta s'aprofita perquè pesa poc i permet treballar-la bé.

Pi blanc (*Pinus halepensis*)

FAMÍLIA: Pinàcies

ORIGEN: Originari de la regió Mediterrània

DESCRIPCIÓ: Arbre que destaca per la seva gran alçada. Situat a les Masies Catalanes, Alcover (centenari).

Les mides són:

Alçada: 20m. Circumferència (a 1,30m): 3,50 m. Capçada: 22 m.

Espècie rústica pel que fa al sòl, suporta bé la sequera, es desenvolupa bé prop del mar. L'escorça és grisenca. De creixement ràpid, fulla perenne, agulles fines i estretes de color verd clar agrupades de dues en dues. Floreix a l'abril o maig. Els fruits són pinyes de forma cònica de 6 a 12 centímetres que contenen la llavor, molt petita.

La fusta del tronc és molt resistent, s'ha utilitzat en la construcció naval. L'escorça conté tanins qui es pot utilitzar en l'adobat de la pell.

Noguer (*Juglans regia*)

FAMÍLIA: Juglandàcies

ORIGEN: És un arbre que procedeix de les regions temperades d'Àsia central i oriental.

DESCRIPCIÓ: Arbre no gaire alt però de capçada ampla (centenari) situat al Molinet de Batistó i a tocar del riu Glorieta, Alcover.

Les mides són:

Alçada: 10 m, circumferència (a 1,3 m): 1,80 m, capçada: 13,50 m.

És un arbre rústic de creixement ràpid que proporciona una bona ombra. L'escorça és de color gris, llisa, que s'esquerda amb el pas dels anys. De fulla caduca, a la primavera li torna a sortir al mateix temps que les flors, compos-

ta de color verd brillant per l'anvers i més clar pel revers. La floració, d'abril a maig, mostra dos tipus de flors, masculina i femenina al mateix arbre. Es pol·linitza pel vent. El fruit, la nou, és rodó, envoltat d'una pell verda d'uns 5 centímetres de diàmetre, la llavor és comestible i també proporciona un oli industrial. La seva fusta és molt utilitzada en ebenisteria.

Garrofer (*Ceratonia siliqua*)

FAMÍLIA: Lleguminosa

ORIGEN: Espècie originària de Síria i d'Àsia Menor, que s'ha estès mitjançant el cultiu des de molt antic a tota la conca de la Mediterrània.

DESCRIPCIÓ: Aquest garrofer està situat al Mas de Faló, Alcover, és centenari.

Les mides són:

Alçada: 9 m, circumferència (a 0,90 m): 4,20 m, capçada: 13 m.

A l'alçada de 90 centímetres l'arbre es ramifica en quatre braços de 1,50 m de circumferència.

Arbre molt característic de la regió de la Mediterrània, cultivat arreu pels seus fruits, les garrofes. Les fulles són compostes en parells (fins a cinc) de folíols ovalats i coriàcis, de color verd fosc. Floreix al principi de la tardor i forma raïms de flors a sobre de les branques velles.

Els arbres poden ser masculins, femenins, o hermafrodites. El fruit és ric en sucres, molt consumit per l'home en èpoques de fam per a fer imitacions de xocolata i cafè. A l'actualitat la garrofa té poc valor econòmic.

Algunes curiositats al voltant de la garrofa: les faves del garrofer són molt uniformes de pes i van ser els primers "quirats" amb què els orfebres de l'orient antic pesaven l'or i les pedres precioses i van donar nom a l'actual mesura. També les medicines més valuoses es pesaven en quirats. De fet, prové del grec antic (*keration*), que significa "garrofer". Els àrabs els van donar el nom de *karats*, del qual procedeixen els vocables "quirats" en català, *quilates* en castellà.

Magnòlia (*Magnolia grandiflora*)

FAMÍLIA: Magnoliàcies

ORIGEN: Espècie originària de la zona oriental dels Estats Units.

DESCRIPCIÓ: És un magnífic arbre (centenari), situat a la finca la Torreta, d'Alcover Les mides són:

Alçada: 12 m, circumferència(a 1,3 m): 2,45 m, capçada: 16,50 m.

La zona on està situat és ideal, ja que és un arbre al qual agrada el terreny fresc i obac.

De creixement lent, l'escorça és llisa de color marró grisós. Les fulles perennes, alternes ovals, grosses de 15 a 25 cm de longitud i de 6 a 9 d'amplada, fortes, de color verd fosc brillant per l'anvers i marró pel revers. Les flors apareixen solitàries i blanques, de 15 a 20 cm de diàmetre. La floració perdura durant tot l'estiu i destaca a causa de la blancor de les flors i les fulles brillants. Els fruits són erectes, ovals, amb aspecte de pinya, de color marró i en obrir-se deixen veure les llavors, de color vermell. La magnòlia va ser introduïda a Europa el 1737 i des d'aleshores és molt apreciada.

Roure de fulla petita (*Quercus faginea*)

FAMÍLIA: Fagàcies

ORIGEN: Península Ibèrica i nord d'Àfrica.

DESCRIPCIÓ: Arbre majestuós (centenari) situat al camí d'entrada al Mas de Forès, Alcover.

Va ser mesurat durant el Taller d'Ocupació Mas de Forès 2004-05.

Les mides són:

Alçada: 22 m, circumferència (a 1,3 m): 3,11m, capçada: 22,40 m.

És resistent al fred i la sequera, de creixement lent, de capçada ampla i escorça esquerpada. Les fulles, caduques, perduren seques durant tot l'hi-

vern a l'arbre, són petites i ovals, dentades, de color verd fosc per l'anvers i blanquinós pel revers. El fruit és el gla. És una espècie reparadora del sòl, regula l'aigua dels barrancs i les infiltracions de les precipitacions, té un gran valor ornamental. Creix en tot tipus de terreny.

Lledoner (*Celtis australis*)

FAMÍLIA: Ulmàcies

ORIGEN: Espècie espontània en tota la regió mediterrània.

DESCRIPCIÓ: Arbre de grans dimensions i de tronc dret (centenari) situat al Mas el Caliu, antic Mas de l'Escombrall, partida de la Serra, Alcover.

Les mides són:

Alçada: 15 m, circumferència(a 1,3 m): 3,60 m, capçada: 14,70 m.

És un arbre rústic, ideal per al nostre clima mediterrani ja que suporta bé la sequera. És de creixement mitjà, pot arribar a fer 25 metres d'alçada. L'escorça és llisa de color gris. La fulla caduca, de forma oval lanceol·lada de 10 a 15 centímetres de llarg, dentada, de color verd fosc, rugosa a l'anvers i pàl·lida pel revers. Les flors hermafrodites o masculines, groc-verdoses, són petites i apareixen entre abril i maig a les axil·les de les fulles.

El fruit és una drupa comestible, el lledó, petit, de la mida d'un pèsol, que madura a la tardor, de color fosc, dolç i comestible, és consumit pels ocells. El lledoner s'ha utilitzat com a arbre ornamental i tradicionalment per fer eines agrícoles com forques, pales, mànecs, etc.

Pi pinyer (*Pinus pinea*)

FAMÍLIA: Pinàcies

ORIGEN: Originari de la regió de la Mediterrània

DESCRIPCIÓ: Arbre (centenari) situat al Mas de la Mica, partida la Serra, Alcover.

Les mides són:

Alçada: 10 m, circumferència (a 1,3 m): 2,75 m, capçada: 16,40 m.

Arbre majestuós que pot fer 25 metres d'alçada, rústic, de creixement lent, amb la copa en forma de paraigües en edat adulta. L'escorça és de color gris fosc i amb els anys es divideix en plaques separades que es desprenen tot deixant una taca de color marró clar. Les fulles són llargues,

perennes, en forma d'agulla, de 8 a 20 centímetres de llarg, de color verd brillant, agrupades en dues. Les flors són groc-verdoses, sense interès. Els fruits solitaris en forma de cons, de 8 a 15 centímetres de llarg, contenen la llavor, el pinyó, que és comestible, tarda tres anys a madurar, passat aquest temps la pinya s'obre i deixa caure la llavor, abans que la pinya, que persisteix a l'arbre.

Alzina (*Quercus ilex*)

FAMÍLIA: Fagàcies

ORIGEN: És una espècie de la Mediterrània.

DESCRIPCIÓ: Aquest monumental exemplar (centenari) es troba al Mas de Fau, al terme de l'Albiol, situat molt a prop d'una bassa, ha sobreviscut a diferents incendis. El tronc no és gaire alt i té el ramatge inclinat a causa d'altres espècies que té molt a tocar i al terreny inclinat del seu emplaçament, destaca dins de l'entorn per la seva monumentalitat i per el color verd fosc de les fulles, això és degut a l'exposició a ple sol.

Les mides són:

Alçada: 16m, circumferència(a 1,3 m): 3,60 m, capçada: 17,50 m.

És una espècie molt resistent, s'adapta a sòls de naturalesa molt variada fins i tot als secs i pedregosos, molt resistent al fred, accepta bé la poda i suporta l'ombra. És de creixement lent, l'escorça és fosca finament esquerpada. Les fulles són perennes i persisteixen dos o tres anys a l'arbre, són simples alternes ovalades de contorn llis o espinós. És un arbre que floreix a la primavera. El fruit és l'aglà l'aliment preferit dels porcs. Planta molt utilitzada en jardineria per les seves múltiples qualitats s'adapta fins i tot en jardins petits, perquè se'n pot controlar el creixement amb la poda.

Xiprer (*Cupressus sempervirens*)

FAMÍLIA: Cupressàcies

ORIGEN: Originari de l'orient de la zona Mediterrània des de Iran fins a Líbia.

DESCRIPCIÓ: Aquests dos magnífics exemplars centenaris es troben a la Plana, al terme d'Alcover, estan just a l'entrada d'un jardí antic, i envoltats d'altres espècies, també de notable monumentalitat.

Les mides d'un dels exemplars són:

Alçada: 20 m, circumferència(a 1,30 m): 1,95 m, capçada: 2,40 m.
Aquest és un arbre rústic , viu en tot tipus de sòl, suporta l'atmosfera de les ciutats i l'ombra, és resistent a la sequera, viu des del nivell del mar fins a 700-800 m d'altitud, s'adapta a la poda. De creixement ràpid, té forma de columna. L'escorça és marró grisosa, fibrosa. La fusta, a causa de la seva incorruptibilitat s'usava a l'antiguitat per a la fabricació de caixes en les que es conservaven objectes preciosos. Les fulles, perennes, petites, romboïdals, imbricades, són de color verd fosc, posseeixen glàndules resiníferes. Per mitjà de la destil·lació s'obté l'oli de xiprer, utilitzat en la indústria farmacèutica. Aquesta espècie és monoica, per tant, posseeix flors masculines i femenines al mateix arbre. El fruit globós, denominat gàbula, fa de 3 a 4 cm de diàmetre. Pot viure més de 500 anys, per la seva longevitat s'ha plantat com a símbol funerari, també és considerat símbol d'hospitalitat.

Palmera canària (*Phoenix canariensis*)

FAMÍLIA: Arecàcies

ORIGEN: Espècie autòctona de les Illes Canàries

DESCRIPCIÓ: Aquest dos exemplars són centenaris i de sexes diferents, es troben al jardí de Ca Gaspar, dins del nucli urbà d'Alcover

Les mides són de l'exemplar femení:

Alçada: 12,50 m, circumferència (a 1,30 m): 2,35 m, capçada: 8,10 m.

Aquesta és una espècie que s'adapta a tot tipus de sòl, és resistent al fred i és la més rústica de totes les palmeres, per això és la més cultivada i molt utilitzada en jardineria, és de creixement mitjà, té forma de para-sol. De fulla perenne, composta de 3 a 4,5 metres de llarg. Flors unisexuals i separades en diferents individus, petites de color groc, floreix de març a juny. El fruit són dàtils ovals de 2 a 3 centímetres de llarg, de color taronja, estan disposats en raïms que pengen fins a 2 metres de llarg, que si bé són comestibles el seu escàs gust provoca que siguin rebutjats. Encara que a l'illa de la Gomera se n'extreu el *guarapo* per produir la mel de Palma. Actualment aquesta espècie està greument amenaçada per la plaga del morrut de les palmeres (*Rhynchophorus ferrugineus olivier*) de recent introducció al nostre territori, produeix danys important a diferents espècies de palmeres, que ataca l'ull, fins a causar-los la mort, per això és aconsellable la poda a l'hivern, també existeixen tractaments preventius.

Agraïments:

Ajuntament d'Alcover, plaça del Portal
Rosita Roig Garcia, Mas de les Destrals
Família Alfonso-Garcia, les Masies Catalanes
Família Ferré-Roca, el Molinet de Batistó
Família Molné-Caparó, Mas de Faló
Família Ollé-Masdeu, la Torreta
Ajuntament d'Alcover, Mas de Forès
Família Vañó-Candel, el Caliu, antic Mas de l'Escombrall
Família Carreres-Iglesies, Mas de la Mica
Família Barbarà- Robert, Mas de Fau
Família Suñé de la Guardia, la Plana
Família Girona Feliu, Ca Gaspar

Bibliografia

Chanes, Rafael. *Deodendron*. Barcelona: Ed. Blume. 2002.
Paola i Pizzetti, Mariella. *Guia de arboles*. Barcelona: Ediciones Grimaldo. 1979

El mil plantas, Guia de las plantas de los viveros de España. Editorial Maxi. 2002.

Botánica, guia ilustrada de plantas. Könemann. 2006

Butlletí. Centre d'Estudis Alcoverencs, gener-desembre, 2005

Pàgines web

<http://herbarivirtual.vib.es/cat/index.html>

<http://articulos.infojardin.com/plantas/plantas.htm>

<http://ca.wikipedia.org/wiki/Arbres>